

PAU TURON

Viure en la Girona gòtica

Els habitatges dels burgesos i menestrals gironins medievals

Una de les primeres imatges que sol venir al cap quan pensem en l'edat mitjana és la de petites comunitats pageses aïllades del món exterior i completament autosuficients. No obstant això, una de les característiques més importants d'aquell període fou l'auge progressiu de les ciutats, que es convertiren en els centres culturals i socioeconòmics dels territoris de l'entorn. Fou aquest el cas de Girona, on encara és visible gran part de la seva herència medieval.

>> *La Fontana d'Or, el casal medieval més conegut de Girona.*

PAU TURON I IZQUIERDO > TEXT

Com en tants altres llocs, durant molt de temps la Girona medieval que es coneixia era la dels grans monuments, com la Catedral, les esglésies romàniques i gòtiques, i les muralles. Però de les residències dels seus habitants, excepte algun edifici memorable, com la Fontana d'Or —un palauet urbà que fou la residència de la poderosa família Sitjar—, no se'n tenien gaires notícies. Després d'anys de recerca arxivística i arqueològica —en aquest darrer camp ha destacat la feina de la Universitat de Girona—, s'ha pogut capturar la situació i oferir-ne actualment una panoràmica més completa.

Una ciutat en expansió

Malgrat haver estat fundada feia molt de temps, concretament en el segle I aC pel general romà Gneu Pompeu Magne, la Girona dels segles XI i XII dC no havia crescut gaire més enllà del perímetre fun-

dacional. No obstant això, en els següents tres segles la ciutat multiplicà per cinc la superfície urbana construïda i per nou el nombre d'habitants, com a resultat d'una creixent prosperitat econòmica que només s'estroncà en els segles XIV i XV per la crisi baixmedieval.

Fou durant aquestes centúries quan s'edificaren sectors tan coneguts com els entorns de Sant Feliu, el carrer Ballesteries, el carrer Ciutadans, la Rambla, la plaça del Vi i el Mercadal. I no es féu caòticament —contràriament a la visió més comuna sobre l'urbanisme medieval— sinó mitjançant una planificació prèvia.

L'establiment emfitèutic

El mètode més usat a l'hora d'urbanitzar àrees noves fou el de l'establiment emfitèutic. El propietari eminent d'un terreny —a Girona, l'Església era el més important— en veure-hi possibilitats urbanístiques en cedia el domini útil a un seguit d'interme-

A partir del segle XII i durant tres segles, Girona multiplicà per cinc la superfície urbana construïda, i per nou el nombre d'habitants

>> *Exacavació davant de l'hospital de Santa Caterina, a la plaça Pompeu Fabra, on es veu el barri medieval que van descobrir. A la dreta, passatge situat a prop de l'església de Sant Feliu de Girona.*

diaris (burgesos, petits nobles o jueus), que eren els que s'encarregaven de parcel·lar-lo, urbanitzar-lo i vendre'l. Els compradors de cada parcel·la, on construïen casa seva, eren els seus propietaris útils, i la podien vendre, cedir o deixar en herència sempre que paguessin els censos i drets corresponents als propietaris eminents.

Vies públiques

Un dels fets que determinà més els habitatges d'aquest període era que les vies públiques estaven sota l'autoritat reial, que a través del batlle dictaminava les normes. Per això, a diferència del que ocorregué pocs segles després, no es podia ni envair ni privatitzar la via pública. Les úniques alternatives, sovint després d'obtenir el permís del batlle, eren la construcció de voltes

(com les de la Rambla, que es començaren a construir l'any 1203); els passatges (que eren passos elevats que servien per connectar dues cases, que tenien un mateix propietari, separades per un carrer); i els balcons o tribunes (com les que es poden veure en les cases que donen a l'Onyar).

La casa medieval

Cal tenir en compte que, tot i les grans diferències entre els palaus urbans de la burgesia i les cases llargues i estretes de les classes populars, a grans trets moltes edificacions seguien unes idees similars. No hi havia un model únic de casa, però: n'hi havia que només tenien una planta baixa i d'altres que en tenien quatre.

Com en moltes cases aixecades tradicionalment en la zona mediterrània, el pati

Com en moltes cases aixecades tradicionalment en la zona mediterrània, el pati era l'element central

PERE DURAN

era l'element central, i feia alhora de distribuïdor, de punt d'entrada de llum a les habitacions i de punt de recollida de l'aigua pluvial. A més, solia articular els accessos a la primera planta mitjançant una escala de pedra que desembocava en una galeria porticada. Aquest era un element típic de les cases solvents, però algunes de les humils també en disposaven.

Pel que fa el nombre de plantes, en solien tenir tres, cadascuna amb una funció diferent. La planta baixa era un espai poc compartimentat, dedicat sobretot a funcions de celler, magatzem, quadres i latrines. En carrers i places comercials acollia l'obraïdor o el taller de l'ocupant de la casa.

A la planta noble hi havia l'estança principal de la casa, anomenada a l'època medieval «sala» o «tinell», que tenia les pa-

rets pintades, de vegades amb representacions figurades, i obertures a l'exterior, que en els habitatges més rics eren belles finestres de pedra de Girona. Algunes, a més, hi tenien altres habitacions, com els dormitoris i la cuina, que era lluny de la sala. Cas a part eren les que tenien una torre, un element de prestigi reservat a les edificacions més importants.

El badiu, la planta més alta, consistia en una espècie de golfes semiobertes. Sobre els murs perimetral, més baixos i que feien de barana, hi havia uns pilars de planta quadrada, separats entre si per una distància regular, que aguantaven un sostre de fusta.

Pau Turon i Izquierdo
és historiador i arqueòleg.

>> Les voltes d'en Rosés, que ja existien el 1192, són les més antigues de Girona.

A l'esquerra, la finestra gòtica tapiada, situada a sota de la finestra superior, ens indica l'altura original de l'edifici.

El badiu és la planta més alta de la casa, i consistia en una espècie de golfes semiobertes, on hi havia uns pilars que aguantaven un sostre de fusta